

V tomto textu jsme se zabývali vztahy mezi pojmy "demokracie" a "identita": jak z hlediska teoretického, tak praktickým studiem příkladu takzvaného Hnutí za občanská práva (*Civil Rights Movement*) ve Spojených státech Amerických.

Jedním z dříve nevyřčených zdrojů pro napsání této diplomové práce byla otázka, nakolik je možné považovat "demokracii" za nejlepší možný systém. Kupříkladu Dahl (1995, s. 80) píše, že „[k]dyž myšlenku demokracie lidé aktivně přijmou, má sklon vytvářet nejlepší uskutečnitelný politický systém nebo rozhodně nejlepší stát vůbec“. Povaha této práce ukazuje, že tato úvaha je možná správná, ale málo obrácená k praxi, neboť "empirické demokracie" mohou koexistovat (a také koexistují) s vylučováním určitých osob.

I lidé, kteří demokratická pravidla přijímají, mohou jejich aplikaci omezovat na určité kategorie, hlásit se k volné soutěži myšlenek ve volebním procesu a současně druhým upírat rovnoprávnou participaci s odkazem na jejich podřízenost, považovat "život, svobodu a sledování štěstí" za nezcizitelná lidská práva a přitom podporovat nějakou verzi rasismu či kolonialismu: tento poznatek se týká i vylučovaných osob, které poukazují na nespravedlnost svého místa v sociálním světě.

Míra vyloučení může být rozsáhlá a dlouhodobá tak jako v případě Spojených států s jejich institucionalizovaným rasismem. Jejich příklad ukazuje, že demokratické procedury nejsou samy o sobě zárukou překonání nerovnoprávnosti a naopak ji mohou - například skrze postulát většinového rozhodování - pomáhat udržovat. "Demokracie" je podobně jako kterákoli jiná idea limitovaná, neukončená a sporná (neboť jinak by ji nebylo možné zpochybnit), a proto by neměla být považována za nejlepší systém, ale studována v praktických vyjádřeních: tím intenzivněji, čím více se jí osoby a instituce dovolávají pro legitimizování svých jednání.

Tyto skutečnosti bychom si měli uvědomit, pokud se zamýšlíme nad "projekty identity" vylučovaných osob, jež jsou zaměřeny na změnu nespravedlivého stavu. Konstruování "společného", na němž lze vystavět organizovaný postup, interaguje s vnímáním procesů vylučování. Poukazovat na nelegitimitu "projektů" slovy, že porušují "univerzální" pravidla, znamená opomíjet praktickou dynamiku, pronikavost vylučování a možnost spravedlnosti.

Individuální i institucionalizované výklady afroamerické situace se v námi probraném období Hnutí za občanská práva lišily pojmáním vyloučení (výklad otroctví

a segregace), strategiemi (diskuse o nenásilí a násilí, o míře sebeurčení, o hledání podpory vně Spojených států či o místu Afriky) a nároky (právní uznání, redistribuce zdrojů, rozvoj alternativní historiografie nebo vyčlenění území). Víra v "demokracii" se zde odvozovala od konkrétních *výsledků pro živé osoby v přítomném čase*: čím více byly vnímány jako nedostatečné, tím méně otevřené - podle kritérií, která jsme si vymezili - obrysy získaly představy o budoucím soužití. Této úměře odpovídalo i konstruování obrazů minulosti.

Občanské (progresivistické) vyprávění, jež v době Hnutí za občanská práva převažovalo, stavělo otroctví do kontrastu s univerzalistickými ideály: jejich nárok zde nebyl zpochybňován, ale naopak brán jako žádoucí výsledek. Afroameričanky a Afroameričané by sami sebe měli začít považovat za plnoprávné lidské bytosti bez přívlastků, příbuzné se všemi ostatními: "barva" může (a měla by) být zapomenuta. Strategie musí být přizpůsobeny tomuto cíli, a proto se zde imperativem stává "jednej s druhými jako s osobami, nikoli jako s věcmi" (King do roku 1965). Odtud také vychází kritika ostatních strategických vizí a trvajících víra v "demokracii".

Nacionalistický narativ se proti univerzalizmu ohrazuje a identifikuje jej jako masku partikulárních praxí, které určité osoby systematicky vylučují, kolonizují. Všeobecnosti může být dosaženo teprve poté, co dojde odstranění nánosů rasismu: ukotvení se tak nachází ve ztotožnění s původností, v přepisování dominující historiografie a přísné koaliční politice (Malcolm X a Stokely Carmichael). Větší důraz než v předchozím případě je tu položen na sebeurčení a konstruování pevnějších obrazů různých kategorií. "Barva" by měla být studována: zvláště pak významy, jaké jí byly/jsou připisovány v rasistických diskurzech.

Vykupitelské vyprávění, jehož hlavní osy jsme předvedli na *Islámské národu*, předkládá odlišnou podobu univerzalizmu: převrací vztah mezi "černou" a "bílou", důsledně jej rekonstruuje, což mu současně umožňuje dosahovat shody s rasistickými modely (spolupráce s Ku klux klanem). Prostor pro vyjednávání zde zůstává omezen a "demokracie" je chápána jako pokrytectví (Malcolm X do března 1964).

Transformace si vybírá z prvních dvou vyprávění. Inkluzi kritizuje pro limity univerzalizmu, který sice přináší uznání, ale ve výsledku nezlepšuje postavení vylučovaných: odtud pramení Kingův posun od občanských práv k lidským, jež vyžadují zajištění důstojného života. Kritický bod nacionalismu spočívá ve snadném vykročení od strategie proti vyloučení k esecializaci osob: Malcolm X se tak později pokouší konkretizovat a lokalizovat praktiky vylučování a proti nim protestovat.

Obrazy osob za hranicemi kategorie "Afroameričanky a Afroameričané" se tak do značné míry lišily. Jak jsme však ukázali v sedmé kapitole, tento závěr neplatil co se týká reflexe vnitřní rozmanitosti.

"Projekty", které jsme probrali, si osobovaly svou platnost pro všechny lidské bytosti vylučované kategorie, mluvily za ně, snažily se reprezentovat jejich požadavky: v tomto smyslu byly "inkluzivní". Při konkretizaci, tj. při zapojení dalších kritérií, jsme však zjistili, že univerzalistická rétorika konstruovala monolitické obrazy, čímž do značné míry ignorovala vnitřní heterogenitu a specifičnost. Ve snaze získat větší podporu tu byla upřednostněna jednota nad pluralitnějším reprezentováním a hlubším uznáním. Tyto výtky se týkají všech čtyřech strategických vizí daného období: nejméně však transformace, jež kombinuje uznání a redistribuci - tj. deklaraci rovnoprávnosti utlačovaných bez ohledu na "rasu" - s konkrétními zlepšeními pro konkrétní vylučování. Hranice v tomto případě zůstávají otevřené více než u nacionalistického či vykupitelského vyprávění, ale méně než u občanského.

Je tedy rozvoj "otevřených identit" v "demokratickém státě" žádoucí? Na základě toho co jsme na předchozích stránkách i v tomto závěru probrali, nemůžeme na tuto otázku dát jednoduchou a jednoznačnou odpověď, neboť ta v sobě obsahuje normativní nárok. Připomeňme, že naše východiska se totiž opírala nejen o normativitu, ale také o empirii a teorii.

Vrátíme-li se proto k našemu příkladu, pak bychom mohli za "otevřenou identitu"³¹⁹ považovat "projekt", který Martin Luther King obhajoval do roku 1965. Takové přiřazení ale opomíjí minimálně dvě skutečnosti: (1) King jeho vyznění později modifikoval, (2) univerzálnost zde nezohledňovala vnitřní heterogenitu vylučovaných. Koncept "otevřená identita" může v konkrétní situaci ztěžovat vznášení a uznání nároků spravedlnosti a/nebo zneviditelnovat další podoby vyloučení.

V dané otázce také chybí adresnost: pro koho nebo pro co je "otevřená identita" žádoucí? Komu prospívá? "Demokratickému státu", vylučujícím a/nebo vylučovaným? Kupříkladu Malcolm X by zde odpověděl, že především těm, kdo stojí za vylučováním, a že takový postulát bere vylučovaným jedinou účinnou zbraň, kterou mají.

"Otevřená identita" je sama o sobě hodnotou pouze v případě, že (například) na území daného státu nenalezneme "dominující projekty", které způsobují exkluzi: v takovém případě zde ale pravděpodobně nebude mít význam takzvaná "politika

³¹⁹ Na základě porovnání s ostatními "projekty".

identity". Žádoucnost souvisí důrazem: klademe-li danou otázku z hlediska ideálna (jak by měla vypadat demokracie? Je žádoucí, aby se pojila s tím či oním?), pak může být (a je) naší odpovědí "ano". Pokud ji však vztahujeme k "empirickým demokraciím", kloníme se k nerozhodnutelnosti. Náš normativní závěr zde proto zní, že *vztah "projektů identity" k "demokracii" bychom bez znalosti kontextu měli považovat za nerozhodnutelný.*

Jelikož jsme odpověděli, že na ideální (či politicko-filosofické) rovině považujeme rozvoj otevřenosti za žádoucí, můžeme se dále ptát: jaké jsou podmínky rozvoje otevřenosti? Inspiraci pro odpovídání čerpáme z konkrétního případu, který jsme zde probrali. Jelikož se jedná o *jeden* případ, naše závěry by měly být brány s nejvyšší opatrností a podrobeny kritickému přezkoumání.

Příklad Hnutí za občanská práva ukazuje, že čím rozsáhlejší oblasti života jedinců se exkluze týká, tím hlubší dopady sebou přináší a tím obtížněji je dosahováno nápravy: tento poznatek platí jak pro ty, kdo jsou v rozmanitých formách spojeni s vylučováním, tak pro ty, kdo jsou v různých podobách spjati vyloučením. Naznačuje také, že čím vyšší je vědomí pronikavosti rasismu, tím radikálněji jsou "projekty" konstruovány. Radikálnost není nutně spojena s konstruováním obrazů naruby; může však být doprovázena homogenizujícími obrazy vylučovaných. Závěr pro tuto otázku tak říká: *otevřenost je spjata s mírou ochoty přiznat nespravedlnosti dosavadních praxí a s jejich nápravou adekvátním způsobem.*

Kritický bod této odpovědi se pochopitelně nachází ve slově "adekvátní". Rozpracování problematiky adekvátnosti nápravy by ale vydalo na celý další text: ať již v podobě politicko-filosofické (například teorie spravedlnosti) či empirické (například skrze rozhovory s lidmi, kteří považují to či ono za nespravedlivé).